

Шановні читачі!

У сучасному соціумі відбувається широкий спектр трансформаційних процесів – від докорінних змін геополітичної мапи нашого світу до змін антропологічного порядку – у життєвих пріоритетах, стандартах, потребах, зразках поведінки тощо. Саме тому важливо постійно моніторити та оцінювати потенціал та вектор таких змін у різних сферах суспільного життя, готовність до них населення, достатність ресурсів, компетентність управлінців тощо. Це доцільно робити за допомогою теорії трансформації суспільства на ґрунті конкретного вивчення системних і соціальних змін, що супроводжуються виникненням стану соціальної невизначеності.

В Україні через зовнішню військову агресію та зазіхання на територіальну цілісність та незалежність нашої країни суспільні трансформації набули ще більшої швидкості, а суспільні проблеми, пов'язані з формуванням нової суспільної свідомості і затвердженням нових зразків суспільної поведінки, загострилися. З'явилися і нові форми та види соціальної комунікації в політикумі та електральній поведінці. Усе це слід фіксувати та досліджувати.

В поточному випуску ви знайдете статті різноманітної тематики, за авторством фахівців суспільних та гуманітарних наук, об'єднані темою «Соціальна стабільність & Соціальна невизначеність: від історії до політики»

У першій статті Тетяна Єрескова та Олег Мазурик осмислюють прогностичні функції та можливі тренди розвитку національної самосвідомості членів суспільств, які знаходяться у стані соціально-історичних трансформацій. Результатом такої рефлексії є визначення потенційних векторів зміни національної самосвідомості при різних обставинах розвитку соціальних трансформацій, кожний з яких має принципово різний вплив на загальний стан суспільства, як соціальної системи.

Крайнім проявом соціально-історичних трансформацій та соціальної невизначеності окремої сільноти є війна. Тому досить актуальним сьогодні є історичне дослідження Вячеслава Попова, присвячене особливостям повсякденної поведінки в умовах війни. Предметом цього розгляду є повсякденне життя міських обивателів у період революції та громадянської війни 1917-1920 років. в Україні. Автор розглядає основні моделі поширених у цей час повсякденних практик, у тому числі практики психічної релаксації городян з метою зберегти свій ілюзорний «маленький світ», створити навколо себе, або в найближчому оточенні якусь симуляцію назавжди втраченого способу життя. Вагомим результатом дослідження є і визначення автором специфічних рис загальної соціально-антропологічної кризи цього періоду.

Взаємозв'язки між становищем людини та зміною соціальності в традиційному, модерному та постмо-

дерному суспільствах досліджують Віталій Лях та Марина Лукашенко. Система «соціальне - особисте» розглядається з позиції впливу невизначеності, плінності та непевності в контексті змін розуміння гуманістичної настанови. Якщо гуманізм домодерного суспільства є партикулярним, дія якого відбувається лише в межах певної групи, а виключальний гуманізм модерного суспільства враховує виключно людське, то в постмодерному суспільстві відбувається вихід за межі традиційного гуманізму через формування настанов антигуманізму та трансгуманізму. Останні по-різному долають недоліки абстрактної ідеї універсального людського суб'єкта, або орієнтуючись на феномени поза людською природою, або апелюючи до можливостей її покращення. У кризові періоди змін типів соціальності зростають процеси дерегуляції та індивідуалізації, разом з якими ситуаційно збільшується невизначеність та непевність. Утім, за часів постмодерних змін вони є не тимчасовими, а сталими характеристиками, у зв'язку з чим, роблять висновки автори, можна говорити про виникнення транссоціальності. Вбираючи в себе інформаційно-технологічний світ, вона набуває нових характеристик множинності ідентичностей, швидкості змін, що робить майбутнє короткостроковим, а становище людини непевним.

Аналізу ролі держави в період соціальних катаклізмів присвячено статті Тетяни Костюк та Марини Зелінської, Анни Чечель та Олени Танчук.

Так, Тетяна Костюк поглиблює сучасні наукові уявлення про просторово-часовий транзит держав у контексті повномасштабної російсько-української війни 2022 року. Вона показує, що в умовах російської агресії проти України поняття переходу має чітко виражену просторово-часову детермінованість та зачіпає низку сфер, які й зазнають найбільших трансформацій – безпекова, військова, гуманітарна та міграційна політика. У даній статті містяться прогнози та положення, які можуть викликати дискусії, однак беручи до уваги, що війна ще не завершена та варіантів розвитку подій багато, то й подальший розвиток викладених положень може зумовити якісно новий рівень теоретичної рефлексії щодо трансформаційних викликів сучасності.

Про особливості транзиту української державно-політичної системи від статусу слабкої до статусу міцної держави розмірковують Марина Зелінська, Анна Чечель та Олена Танчик. На їх думку, наявність сильного лідера, особлива ментальність українського народу та агресія сусідньої країни – це ті фактори, що уможливили зміну статусу України з “weak state” на “powerful state”.

Окремий тематичний блок в нашому випуску склали статті, присвячені трансформаціям соціального інституту освіти. Їх автори досліджують трансфор-

маційні процеси через такі соціальні феномени як згуртованість та довіра, через концепцію стійкого розвитку та через усталені поведінкові практики суб'єктів освітнього процесу.

У статті авторського колективу з українських та італійських дослідників (М. Деліні, А. Портера, М. Нестерова, М. Мілані) розвивається ідея про роль соціальної згуртованості та соціальної довіри в міжкультурній комунікації. Автори вивчали соціальну згуртованість та міжкультурну комунікацію в університетській спільноті, у тому числі в умовах кризових станів суспільства – пандемії та війни в Україні. Результати дослідження підтвердили, що значення соціальної згуртованості в період війни зростає, а готовність людей об'єднатися в одну спільноту може також означати, на думку авторів дослідження, готовність об'єднатися у більшу спільноту в рамках міжкультурної комунікації. Це особливо актуально в ситуації російсько-української війни та великих міграційних хвиль з України і різні країни світу.

Віктор Зінченко в контексті авторської світ-системної глобально-стадіальної концепції розглядає процеси демократизації та стабілізації соціальних інститутів освіти та науки. Предметом його аналізу є «The 2030 Agenda for Sustainable Development» (ООН) та Всесвітня програма дій «Освіта для стійкого розвитку» (ЮНЕСКО). Він виділяє ключові освітні концепції для трансформації глобального світу та показує, наскільки вони відповідають цілям та задачам цих ключових міжнародних документів; обґрунтовує конкретні напрями для ключових сфер освітньої мети глобального стійкого розвитку (для усіх рівнів освіти), які мають бути включені у систему освіти і навчання, формулює задачі подальшої трансформації освітніх закладів та установ; артикулює, що принципи освіти, визначені в цих глобальних програмах, найбільш вдало на сьогодні реалізуються в рамках моделі «освіти для стійкого розвитку», яка дозволяє сформулювати такі ключові компетентності як стійкий спосіб життя, знання про права людини і механізми їх дотримання, гендерна рівність, сприяння культурі миру та ненасильства та визнання культурного різноманіття.

Основна ідея статті Владислава та Юлії Горбових ґрунтується на спробі соціологічної фіксації змін в освітньому середовищі в умовах соціальної невизначеності та вивченні змін усталених

поведінкових практик соціальних суб'єктів. Виходу освітньої системи з кризового стану до певної стабілізації сприяють, на їх думку, інноваційно-технологічні фактори, психічна адаптація до незвичних повсякденних практик (дистанційне навчання, нові форми комунікації, збільшення психоемоційного навантаження тощо). Загостренню стану невизначеності сприяють складність ідентифікації студентів, проблеми в прийнятті соціально-адекватних управлінських рішень на організаційному рівні, обмеження компенсаторних механізмів для адаптації соціальних суб'єктів до стану невизначеності.

Ще один тематичний блок пов'язаний зі зміною соціально-трудової поведінки людей в умовах невизначеності. Ці зміни останнім часом, у зв'язку з глобальними міграційними процесами, набувають такого масштабу, що фахівці-дослідники говорять про виникнення особливої соціальної верстви з притаманними їй характеристиками трудової та соціальної поведінки, специфічним змістом соціальних орієнтацій, цінностей та інтересів. Ця верства має назву прекаріат. І саме її ідентифікації в сучасному світі присвячено дві статті цього випуску.

Так, Іван Олійник аналізує прояви соціальних практик прекарності з точки зору дії політичних, економіко-технологічних та соціально-психологічних факторів і виявляє основні життєві стратегії, які обирають прекарії. Важливою заувагою автора є думка, що головним джерелом проблем для будь-якого прекарія є держава і саме в протистоянні з нею він виробляє крайні форми реакції на свої життєві та суспільні негаразди – конформізм та протест.

У статті Марини Колінько основним об'єктом дослідження є мігранти, які на разі активно поповнюють лави прекаріату. Авторка простежує взаємозв'язок аномії із трансгресивним станом мігрантів, показує, як відсутність перспективного життєвого планування і намагання вирішити повсякденні ситуації впливають на активну інтеграцію нових форм зайнятості в соціально-економічний простір. Обґрунтовано, що дієвою стратегією адаптації людини до умов невизначеності життя мігрантів і нівелювання ризиків способу буття прекаріату є солідарність.

Редактори випуску